

EKELÖFSKA SOMRAR

Somrarna är Ekelöfska, på något sätt. Fråga mig inte varför. Jo, förresten. Gör det. Fråga mig just det.

Man skulle ju kunna tänka sig att det beror på den där trädgården och:

”...*Havet av hundlokor, skummande grönvitt i sommarnatts dunklet...*”

ur ”Eufori” i *Färjesång*.

Eller näverbitarna i *Non serviam*:

”*En vas full av ängsblom är tysta ensamheten...*”

”*De lappländska sjöarnas melankoli!*”

”*De korta vågornas döda slag mot stranden!...*”

(Näverbitsdikterna brukade jag alltid föreställa mig skrivna med en blinkning åt Svanavattnet och Helmer Grundström, såg för mig Ekelöf på något av sina besök, knäande fram genom den lappländska björkskogen, långbent och kutig, iförd basker och snett leende, inte olik en gammal senig gymnastiklärare på den årliga fjällturen.)

Dessa och andra dikter ur hans väldiga produktion, där den nordiska sommarnatten tonar fram.

Men – nej.

Det är en annan sommar det handlar om. En mer specifik, från slutet av sextioalet.

I ett radioinslag hör jag Ekelöf läsa ur *Vägvisare till underjorden*, den diktsamling som skulle bli hans sista. Det är inte långt före hans död i strupcancer. Rösten nasal, bräcklig. Ibland verkar den på väg att slockna, suddas ut. Men så finns den där igen, hes och ansträngd, flämtande, som hos någon som räddat sig undan en fara, tagit mark efter ett språng över en avgrund. Det finns en märklig klang i denna röst, något både sprucket och rent. Getskramla och kyrkklocka.

Denna sommar i slutet av tonåren läser jag mig bakåt genom hans avslutande verk, samlingarna *Vägvisare till underjorden*, *Sagan om Fatumeh*, *Diwan över fursten av Emgión*. ”Ruinen Diwan”, som han vid något tillfälle benämner sviten.

Själva *Diwan* berättelsen om en kurdisk gränsfurste, vid tiden för det bysantinska rikets upplösning runt tusentalet, förrådd, fångslad, torterad, slutligen frisläppt, med ögonen utstuckna, ledd hemåt vid handen av en ung flicka. *Sagan om Fatumeh* en berättelse om kärlek och utplåning, en kärlek så våldsam, brinnande att den inte behöver någon annan beröring än blickens och tankens. *Vägvisare till underjorden* är något av en svart predikan, en predikan med omvända förtecken. Här låter Lucifer, ljusbringaren – den fallna ängeln, den svarta ängeln – träda fram i en våldsam uppgörelse med kristendomens ”godhet” (*Vad är då ett frånvarande gott? Ett närvarande ont?*)

Det är alltså sent sextioal. Liksom den epok Gunnar Ekelöf beskriver är även detta sextioal (ni har hört det till leda, eller hur?) en period av omvälvningar, uppror, om än betydligt beskedligare omfattning. Och vissa försök görs också att anknyta diktsviten till samtiden, pressa in den i en dagspolitisk mall. Man tycker sig se anspelningar på den dåvarande militärdiktaturen i Grekland. Eller en kritik av de normer, värderingar som ligger till grund för västvärldens självgodas anspråk på världshegemoni.

Kanske ligger det något i iakttagelserna, kanske inte. Men som politisk diktare (som han ju faktiskt också är) är Ekelöf alltför mångfacetterad, alltför genomskådande och allvarlig, för att

passa in i några mallar. Hans diktning sträcker sig långt bortom och utöver det för dagen korrekta. Det tvingas även den läsande tonåringen – som nog gärna velat klistra några radikala bokstavskombinationer på den gamle poeten – att inse.

Och med ungdomens rätt – den blandning av intuitiv klarsyn och dumhet som är ungdomens privilegium – tycker jag mig också se vad det hela egentligen handlar om, vad diktaren sysslar med. Drömmar! Han fiskar korn ur drömmen. Skärvor av kunskap, minnen, sagor, sånger. Allt vaskat ur drömmens flod. Läger dem samman till en mosaik. Bygger upp en värld, ett universum av dem.

En lek, men med ett dödligt allvar. Leken som ett skydd mot smärtan. Han reser detta byggnadsverk – ”ruinen Diwan” – mot smärtan, både strupcancers ständigt närvarande fysiska och den kanske än påtagligare existentiella. Försvinner allt djupare in i det landskap han skapat, blir ett med det.

Det är en omtumlande läsning, i all sin skönhet och sorg. Med en nästan hypnotisk kraft griper dikterna tag i mig.

Och med samma ungdomens rätt som tidigare fastslår jag också att detta är *sanning*! Varje mening, varje ord han skriver är sanning, något självupplevt. Under diktens olika förklädnader är det han själv som talar, naket, självutlämnande, med ett slags obönhörlig auktoritet.

Det är döden som talar till livet, de sitter öga mot öga, på armlängds avstånd.

Och det finns egentligen inget uppgivet, avsvallat här. Raderna vibrerar av förtvivlan, ursinne, ångest – men också av ömhet, längtan, lust. Döendet och smärtan – det mest privata och samtidigt det mest allmängiltiga – blir klangbotten för en diktning som snarast är uppfordrande, uppviglande till sin verkan. Det är också en diktning som stannar kvar, etsar sig fast, som ett märke efter glödgat järn.

Och somrarna drar fortfarande förbi. Allt hastigare nu. Ett ögonblicks ouppmärksamhet, du vänder bort blicken och de är redan över.

Och de är fortfarande Ekelöfska.

Tyngdlösa, skummande, utan mörker. Eller mättade, fullgångna, på väg att blomma över: ”...*Hela naturen stark av kärlek och död omkring dig...*”

Men mitt i den svala nordiska grönskan finns också detta andra landskap, Diwandiktningens stränga, grafiska landskap. Ljuset svidande, hårt och vitt. Morgnarna en kort stund av koppar. Skymningen stupar brant ner i mörkret. Där går han, den stympade och bländade, ledd ”...*av en dotter/som kanske är min syster...*” På väg hemåt, mot bergen.

Somrarna är Ekelöfska, på något sätt.